

HZ. İBRAHİM'İN (a.s) ARADIĞI

Hiz. İbrahim'in yaşadığı bölgede canı pahasına yapmış olduğu dâvet ve mücadele, her Nebi'de olduğu gibi, yurdunda yaşayamayacak kadar zor bir dönemece evrilmiş ve hicret etmek zorunda kalmıştır.

Kitabımız Kur'an, Hz. İbrahim'in içerisinde doğup büyüdüğü toplumun "müşrik" bir yapıda olduğunu bizlere haber veriyor:

"Siz hurafe üreterek sadece, Allah ile aranızda koyduğunuz putlara kulluk ediyorsunuz. Allah ile aranızda koyup kulluk ettikleriniz, size rızık verecek güçte değillerdir. Siz rızık Allah katında arayın, ona kul olun; ona teşekkür edin, çünkü ona döndürüleceksiniz." (Ankebût 29/17)

"Allah ile aranızda uydurma ilahlar olmasını mı istiyorsunuz? Siz varlıkların Rabbini ne sanıyorsunuz?" (Sâffât 37/86-87)

Müşrik yapıda olan insanların ve toplumların Allah'ı inkâr edenler değil Allah'a ortak koşanlar olduğunu, yerleri ve gökleri yaratanın, yağmurlar yağdırıp topraktan türlü türlü nimetler çıkartanın Allah olduğunu bilmekte ve kabul etmekte olduklarını yine kitabımız Kur'an'dan öğreniyoruz.

"Bunlara, 'Gökleri ve yeri yaratan, Güneş'i ve Ay'ı hizmete sokan kimdir?' diye sorsan kesinlikle 'Allah'tır' derler. Öyleyse yanlışa nasıl sürükleniyorlar?" (Ankebût 29/61)

"Onlara; 'Gökten su indirip ölü toprağı canlandıran kimdir?' diye sorsan 'Allah'tır' derler. De ki; 'Her şeyi güzel yapmak Allah'a mahsustur.' Ama onların çoğu bunu düşünmezler." (Ankebût 29/63)

Dolayısıyla müşrik bir ailenin çocuğı olarak doğan ve müşrik bir toplumda yetişen Hz. İbrahim'in, Allah'ın varlığını hiç bilmediğı, duymadığı ya da Allah'ın varlığı konusunda şüphe içerisinde olduğunu söyleyemeyiz.

Ancak Allah tarafından Hz. İbrahim'e verilen **"rüşd"** sayesinde ki Hz. İbrahim müşrik yapıda olmaktan kurtulmuştur.

"Daha önce de İbrahim'e rüşd vermiştik. Biz ondanı biliriz." (Enbiyâ 21/51)

Bu noktada **"rüşd"** kavramını anlamlandıran bazı âyetler üzerinde durmamız gerekir:

"'Ey halkım, bugün yetki sizdedir, bu toprak sizin hâkimiyetiniz altındadır. Başımıza Allah'tan bir bela gelirse bize kim yardım eder?' Firavun dedi ki 'Size sadece kendi gördüğümü gösteriyorum. Size sadece doğru yolu (rüşd) gösteriyorum.'" (Mu'min 40/29)

"Mümin olan o kimse dedi ki 'Ey halkım! Bana uyun, size doğru yolu (rüşd) göstereyim.'" (Mu'min 40/38)

"De ki 'Bana şunlar vahyedildi: Cinlerin bir kısmı beni dinlemiş ve şöyle demişler: 'Biz hayranlık uyandıran bir Kur'an (bir söz kümesi), dinledik. Olgunlaşmanın (rüşd) yolunu gösteriyor. Ona inanıp güvendik; artık kimseyi Rabbimize ortak sayamayız.'" (Cin 72/1-2)

Bu âyetlerde Firavun'un, mümin kişinin ve cinlerin ağ-

zından çıkan **“rüşd”** kavramının ortak yanı; dâvet ettikleri ya da dâvet aldıkları düşünüş biçimlerinin “adı” olmasıdır. Bu itibarla Allah’ın verdiği **“rüşd”** tabii ki en doğru olan düşünüş biçimidir ve insanın zihninde olgunlaştıkça sonu hidayete ve tevhide çıkar.

Hız. İbrahim’in çocukluk çağlarından itibaren doğal yapısını rahatsız eden şirk unsurlarına karşı takvalı ve sorgulayıcı duruşu ona **“rüşd”** olarak geri dönmüş, çağdaşları arasında takvalı bir duruş ortaya koyarak inandığı doğrulardan vazgeçmeden ve Allah’tan başka kimsenin yardımı olmadan hidayet yoluna erişmesi onu **“tek başına ümmet”** yapmıştır.

Aynı Nebimiz Hz. Muhammed’in (sav) uzun Hira günleri/geceleri sonunda ilk vahiyle muhatap olması gibi Hz. İbrahim de (as) böyle bir sorgulama sürecinin sonunda vahiyle tanışmıştır. **“Sahibi (Rabbi) ona ‘Teslim ol!’ dediğinde o, ‘Varlıkların Rabbine (Sahibine) teslim oldum!’ demişti.”** (Bakara 2/131)

Hız. İbrahim’in bu sorgulama ve anlamlandırma sürecinin delikanlılık çağında iken tamamlanmış olduğunu şu ayetten anlayabiliriz:

“Bir delikanlının onları diline doladığını duyduk, dediler. Adına İbrahim diyorlar.” (Enbiyâ 21/60)

Geriye doğru bir okuma yaparsak Hz. İbrahim’in putları devirdiği o günden daha önceki günlerde, önceki aylarda ve belki de önceki yıllarda, cismani putlar hakkında ne düşündüğü yaşadığı bölgedeki insanların

çoğu tarafından bilinecek, duyulacak kadar yaygınlaşmıştır. Bu da Hz. İbrahim’in delikanlılık çağında ve öncesinde tebliğ yaptığını bize gösterir.

Nitekim **“Bir gün İbrahim babası Azer’e dedi ki ‘Sen putları birer ilah mı sayıyorsun? Ben, seni ve halkını açık bir sapkınlık içinde görüyorum.’”** (En’âm 6/74)

“Bir gün babasına dedi ki ‘Ey babacığım! Dinlemeyen ve görmeyen bir şeye neden kulluk ediyorsun? O senin hiçbir ihtiyacını karşılamaz ki! Ey babacığım! Sana gelmemiş olan bir bilgi bana geldi. Bana uy da sana düzgün bir yol göstereyim. Ey Babacığım! Şeytan’a kulluk etme. Şeytan, Rahman’a baş kaldırmıştır. Ey Babacığım! Rahman’dan gelecek bir azabın seni çarpmasından ve senin şeytanın dostu haline gelmenden korkuyorum.” (Meryem 19/42-45) âyetlerinden, Hz. İbrahim’in bu tebliğini en yakınında olan babasından başlayarak yaptığını söyleyebiliriz.

Babasına karşı yaptığı bu tebliğ konuşmalarında **“sana gelmemiş olan bir ilim”, “düzgün bir yol”, “Şeytan’ın Rahman’a başkaldırdığı” “Rahman’dan gelecek bir azab”** gibi kitâbi bilgiler Hz. İbrahim’de mevcuttur ki bu da bize Hz. İbrahim’in delikanlılık yaşlarından önce vahiy almaya başladığını gösterebilir. Nitekim Hz. İbrahim’de ve içerisinde bulunduğu toplumda daha önceden beri var olan, okuyup bu bilgileri öğrenebilecekleri bir kitap yoktur.

Sizden Gelenler

MUHARREM ERHAN KOYUNCU

“Ey Ehl-i Kitap! Tevrat da İncil de ondan sonra indirildiği halde İbrahim hakkında ne diye tartışıyor-sunuz? Hiç aklınızı kullanmaz mısınız?” (Âl-i İmrân 3/65)

Bununla birlikte Hz. İbrahim’e kitap verildiğine dair net bilgi kitabımız Kur’ân’da yer almaktadır:

“Siz şöyle söyleyin: ‘Biz Allah’a inanıp güvendik; bize indirilene; İbrahim’e, İsmail’e, İshak’a, Yakub’a ve torunlarına indirilene, Musa’ya ve İsa’ya verilene; Sahipleri (Rablerinden) Nebilere ne verilmişse hepsine inandık. Hiçbirini diğerinden ayırmayız. Biz Allah’a teslim olmuş kimseleriz.’” (Bakara 2/136)

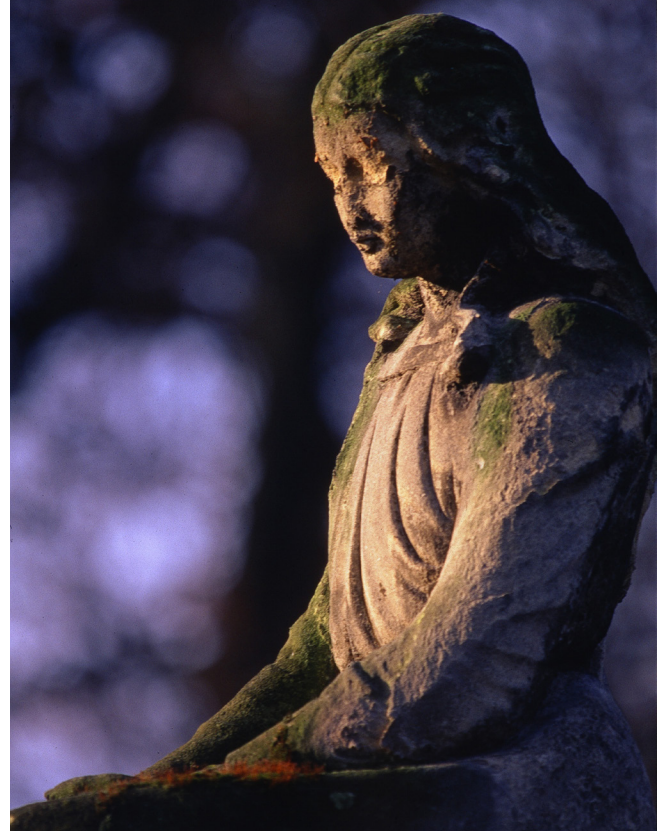
“De ki ‘Biz Allah’a inanıp güvendik; bize indirilene, İbrahim’e, İsmail’e, İshak’a, Yakub’a ve torunlarına indirilene, Musa’ya ve İsa’ya verilmiş olana; nebîlere Rableri (Sahipleri) tarafından verilen kitapların hepsine inandık. Onlardan hiçbirini diğerinden ayrı tutmayız. Biz O’na teslim olmuş kimseleriz.’” (Âl-i İmrân 3/84)

“Bunlar önceki sayfalarda da vardır, İbrahim’in ve Musa’nın sayfalarında.” (A’lâ 87/18-19)

Daha sonraki dönemlerde Hz. İbrahim, tebliğini yaşadığı bölge halkına da yapmıştır.

“Bir gün İbrahim, babasına ve halkına; ‘Siz nelere kulluk ediyorsunuz?’ diye sordu. Dediler ki ‘Putlara kulluk ediyoruz. Onlara bağlı kalmaya da devam edeceğiz.’ ‘Yardım istediğinizde sizi duyuyorlar mı?’ dedi. ‘Size bir faydaları veya zararları oluyor mu?’ ‘Hayır dediler; biz atamızdan babamızdan böyle gördük.’ ‘Peki, neye kulluk ettiğinizin fakında mısınız?’ dedi. ‘Sizi ve gelmiş geçmiş babalarınızı sorguladınız mı? Kulluk ettiklerinizden, Âlemlerin Rabbi dışında kalanlar benim için birer düşmandır. Çünkü beni yaratan, bana doğru yolu gösteren Âlemlerin Rabbidir. Beni yediren ve içiren odur. Hastalandığımda bana o şifa verir. Beni öldürecek, sonra tekrar hayat verecektir. Hesap günü yanlış davranışlarımı bağışlamasını beklediğim de odur. Rabbim! Bana doğru karar verme yeteneğini (hikmeti) ver ve beni iyiler arasına kat. Benim, gelecek

nesiller içinde doğru anılmamı nasip eyle. Beni nimetlerle dolu Cennet’e mirasçı kıl. Babamı da bağışla; çünkü o sapıklardandır. Tekrar diriltilecekleri gün beni mahcup etme.’” (Şuarâ 26/70-87)

“İbrahim’i de elçi gönderdik; bir gün halkına dedi ki: ‘Allah’a kulluk edin ve ondan çekinin. Sizin için hayırlı olan budur; bunu bir bilseniz!’ Siz hurafe üreterek sadece, Allah ile aranızda koyduğunuz putlara kulluk ediyorsunuz. Allah ile aranızda koyup kulluk ettikleriniz, size rızık verecek güçte değillerdir. Siz rızık Allah katında arayın, ona kul olun; ona teşekkür edin; çünkü ona döndürüleceksiniz. Eğer yalanlar-sanız bilin ki, sizden önceki toplumlar da yalanladılar. Elçiye düşen, açık tebliğden başka nedir ki!’ Görmüyorlar mı, Allah yaratmayı nasıl başlatıyor; sonra nasıl tekrarlıyor? Bunu yapmak Allah için kolaydır. De ki ‘Yeryüzünde gezin de Allah’ın yaratmayı nasıl başlattığına bir bakın.’ İlerisinde Allah, o son yapılanmayı da yapacaktır. Allah her şeye bir ölçü koyar. Yanlış yapana azap eder, doğru yapana

da ikramda bulunur. Siz O'na yönlendirileceksiniz. Siz, ne yerde ne de göklerde onu çaresiz bırakabilirsiniz; çünkü Allah ile aranızda girecek dostunuz da yoktur yardımcınız da. Allah'ın ayetlerini ve onunla yüzleşmeyi göz ardı edenler onun ikramından umut kesenlerdir. Onlar için acıklı bir azap vardır.” (Ankebût 29/16-23)

“Bir gün İbrahim, babasına ve halkına şöyle demişti: ‘Sizin taptıklarınızla hiçbir ilişğim yoktur. Benim, beni yaratanın dışındakilerle bir ilgim olmaz. O, bana doğru yolu gösterecektir.’” (Zuhrûf 43/26-27)

“Bir gün babasına ve halkına şöyle demişti: ‘Sizin şu karşılarında saygıyla durduğunuz heykeller nedir?’ Dediler ki ‘Biz bildik bileli atalarımız onlara kulluk ederler.’ Dedi ki ‘Siz de sizin atalarınız da gerçekten açık bir sapkınlık içindesiniz.’ Dediler ki ‘Sen ciddi misin yoksa bizimle eğleniyor musun?’ İbrahim: ‘Hayır’ dedi. ‘Sizin Sahibiniz göklerin ve yerin Sahibidir, onları yaratandır. Ben buna şahitlik ederim.’” (Enbiyâ 21/52-56)

Halkına yaptığı bu tebliği bizlere Hz. İbrahim'in ağzından çıktığı şekli ile ulaştıran âyet gruplarındaki “**tekrar diriltirme, hesap günü başışlanma, nimetlerle dolu cennet, hikmet, sizden önceki toplumlar, acıklı azap vb.**” birçok kitabî ifade bu tebliğ esnasında Hz. İbrahim'in vahiy almakta olan bir Nebi olduğunu ortaya koyar.

Üstelik “**Sizin Sahibiniz göklerin ve yerin Sahibidir, onları yaratandır. Ben buna şahitlik ederim.**” (Enbiyâ 21/56) diyen Hz. İbrahim âdetâ Rabbinin kendisine vahiy ile seslendiğini, bir kitap verdiğini ve o kitap ile içerisinde yaşadığı toplumun davranışları arasında karşılaştırma yaparak bu şahitliğini kıyamet günü Allah'ın huzurunda dile getireceğini anlatmaya çalışmaktadır.

“**Her toplumun içinden kendilerine karşı bir şahit çıkardığımız gün, seni de bunlara karşı şahit getiririz. Bu Kitabı, her şeyi açıklasın, doğru yolu göstere, bir rahmet ve İslam'a girenlere müjdeci olsun diye sana indirdik.**” (Nahl 16/89)

Rabbi onu verdiği kelimelerle sinamakta, Hz. İbrahim zor olan şartlarda tebliğini yapmaktan vazgeçmeyerek bu imtihanını sürdürmektedir. Hz. İbrahim'in yaşadığı bölgede canı pahasına yapmış olduğu dâvet ve mücadele, her Nebi'de olduğu gibi, yurdunda yaşayamayan kadar zor bir dönemece evrilmiş ve hicret etmek zorunda kalmıştır:

“İbrahim ve beraberinde olanlarda sizin için güzel bir örnek vardır. Bir gün halklarına şöyle demişlerdi: ‘Bizim sizinle ve Allah ile aranızda koyup kul olduğunuzla bir ilişğimiz yoktur. Biz sizi tanımıyoruz. Tek ilah olan Allah'a inanıp güvenene kadar aramızda düşmanlık ve nefret doğmuştur.’” (Mumtehine 60/4)

“(Kurtulunca) şöyle dedi: ‘Ben Rabbime gidiyorum; o bana doğruyu gösterecektir.’” (Sâffât 37/99)

Bu hicret Hz. İbrahim'in o vakte kadar olan imtihanında Allah'ın izni ile başarılı olması demektir. Bu başarı-sından sonra insanlığa “imam” olacağına dair kendisine Allah'tan bir söz verilmiştir.

“Bir zamanlar Sahibi (Rabbi), İbrahim'i birtakım sözlerle (emirlerle) imtihan etmiş, o da tam başarı göstermişti. Sahibi (Rabbi) ona: ‘Ben seni insanlara imam (önder) yapacağım!’ dedi. O ‘Soyumdan da olsun!’ deyince, ‘(Olur, ama) yanlış yapanlar, sözümün kapsamına girmez.’ dedi.” (Bakara 2/124)

Tekrar başa dönecek olursak Hz. İbrahim'in cismani putlar ve heykellere karşı olan tutumu ve bu şirk biçiminden kendisini koruması Allah tarafından Hz. İbrahim'e verilen “**rüşd**” sayesinde. Sonrasında gök cisimleri ve bu cisimlerin yönetimi ile ilgili bilgi de Allah tarafından kendisine gösterilmiştir. Tabii ki bu bilgi Hz. İbrahim'e kendi sorgulamaları ve gözlemlerinin yâni kendi çabasının karşılığı olarak verilmiştir.

Hz. İbrahim ile ilgili en bilinen âyet gruplarından olan En'âm Suresi 75-79. Ayetlerde; Hz. İbrahim'in sırası ile yıldız, Ay ve Güneş'e yönelerek “**Rabbim budur**” dediği ve sonrasında hepsinden yüz çevirdiği anlatılır.

Bahse konu âyet grubundan olan En'âm Suresi 77.ayette, Hz. İbrahim'in Rab bilincine sahip olmak

Sizden Gelenler

MUHARREM ERHAN KOYUNCU

ile birlikte, yeryüzünde gözle görülebilecek, hissedilebilecek belki de yönelebilecek nitelikte Rabbinden bir belirtinin arayışı içerisinde olduğu anlaşılmaktadır: **‘Ayı, ışıklarını saçarken gördü, ‘Benim rabbim budur’ dedi. Onun ışığı da kaybolunca ‘Rabbim doğruyu göstermezse gerçekten ben de bu sapıtmış topluluktan biri olacağım’ dedi.**

Nitekim **‘bu sapıtmış topluluk’** ve **‘Rabbın doğruyu göstermesi’** şeklinde dışa vuran bilgi/bilinç durumu Hz. İbrahim’in bu arayış esnasında da vahiy aldığı bir zaman aralığında bulunduğunu göstermektedir.

Yaşadığı toplumdaki müşriklerin cismani putlara ve heykellere olan yönelişini sapıklık olarak nitelendiren Hz. İbrahim; henüz Allah’tan gelen bir delil olmadığı halde kendisinin de dönemler halinde sırasıyla yıldız, Ay’a ve Güneş’e yüzünü çevirmesi ve yönelmesini sapıtma korkusuyla ve içerisinde duyduğu rahatsızlıkla birlikte devam ettirmiştir:

“Bir gün babasına ve toplumuna şöyle demişti: Siz neye kulluk ediyorsunuz? Allah ile aranızda uydurma ilahlar olmasını mı istiyorsunuz? Siz varlıkların Rabbini ne sanıyorsunuz? Sonra yıldızlara şöyle bir bakmıştı; ‘Ben rahatsızım’ demişti.” (Sâffât 37/85-89)

Gök cisimlerine yöneldiği dönemlerde vardığı, bu cisimlerin muntazam hareketlerinin asla bir başıboşluk üzere olamayacağı kanısı, onu tekrar üstün bir yaratıcıya yâni Rabbine döndürmüştür.

Kendisi hakkındaki bu durumu halkına da haber vermiş ve Rabbinden bir delil olmadan yerdeki ve gökteki hiçbir nesneye yönelmeyeceğini ilan etmiştir.

“Işıklarını saçarak doğan güneşi görünce ‘İşte benim rabbim budur; bu daha büyük’ dedi; onun ışığı da kaybolunca dedi ki ‘Ey halkım! Sizin ortak saydığınız ne varsa ben onların hepsinden uzağım. Ben yüzü-

mü, doğrudan doğruya gökleri ve yeri yaratana çevirdim. Ben müşriklerden değilim.” (En’âm 6/78-79)

Rabbimizin tayin ettiği, insanların yönelmesi için kurduğu ve doğru yol için gerekli gördüğü ilk mâbedin Mekke’de olduğunu kitabımız Kur’ân’dan öğreniyoruz:

“İnsanlar için kurulan ilk mabet, kesinkes Bekke (Mekke)’de olandır. Bereketli olsun ve bu âlem için yön belirleyici (kıble) olsun diye kurulmuştur.” (Âl-i İmrân 3/96)

Unutmayalım ki Hz. İbrahim’in kendi toplumu içerisinde yaşadığı zaman diliminde yeryüzünde Kâbe henüz temelleri üzerine yükseltilmiş ve yeri biliniyor değildi. Nuh tufanında Kâbe yıkılmış, hac ibadetinin yapıldığı diğer yerler gibi unutulmuştu.

Dolayısıyla insanlar Allah bilincine sahip olsalar bile haklarında herhangi bir delile dayanmaksızın ibadetlerinde ve kulluklarında başta cismani putlar ve gök cisimleri olmak üzere birçok nesneye ilahlık payesi vererek onlara yöneliyor, onları aracı kılıyor ve böylece şirk günahını işliyorlardı.

Hz. İbrahim ise ibadet, kulluk ve yönelişlerinde Allah’tan gelen bir delil ve işaret olmadıktan sonra hiçbir şekilde bir cismi, nesneyi, varlığı Allah ile arasına koymayacağını söylüyordu.

“Halkı ona kanıt getirmeye çalıştı. İbrahim dedi ki ‘Bana Allah hakkında kanıt getirmeye çalışıyorsanız öyle mi? Hem de bana doğruyu göstermişken! O’na ortak saydıklarınızdan korkmam. Rabbim bir şey yapmayı gerekli görürse başka. Rabbim, her şeyi ilmiyle kuşatır. Hiç bilgilerinizi kullanmaz mısınız?’ (En’âm 6/80)

Hz. İbrahim’in “Rabbim budur” diyerek devam ettirdiği ve bize En’âm Suresi 75-79. Ayetlerde haber verilen arayışları kâinatı, yaradılışı, hayatı sorgulama ve Allah’ın zâtını, varlığını arama duygusundan ziyâde müşrikçe yaşayan bir toplum içerisinde sınırlı bir aracı bir kulluk yapma isteğinden kaynaklanmaktadır. Çünkü Hz. İbrahim Allah’ın varlığından ve tek yaratıcı

olmasından başından beri haberdardır.

Hz. İbrahim’in bu arayışına karşı Allah’ın yardımı ise yeryüzünde insanların yönelmesi için kurulmuş ilk yapının yerini kendisine göstermesi şeklinde olmuştur.

“İbrahim tek başına bir ümmetti. Allah’a boyun eğdi, hep doğruya yönelirdi ve müşriklerden olmamıştı. Allah’ın nimetlerine teşekkür ederdi. Allah ona fırsat verdi ve doğru bir yola yöneltti.” (Nahl 16/120-121)

Böylece Allah’ın sözü yerine gelmiş Hz. İbrahim tüm insanlığın imamı olarak ilk ümmetlerden beri bilinen ancak Nuh tufanından sonra kesintiye uğrayan hac ibadetinin kaldığı yerden devamını sağlamıştır.

“İbrahim’e Beyt’in yerini gösterdiğimiz zaman, ‘Bana hiçbir şeyi ortak sayma; tavaf edenler, kıyam, rukû ve secde edenler için Beytimi temiz tut’ demiştik. İnsanların içinde o hacca ilan et ki yürüyerek ve bitkin binekler üzerinde bütün derin vadilerden geçerek sana gelsinler. Gelsinler de kendi menfaatlerini görsünler; belli günlerde de Allah’ın onlara rızık olarak verdiği hayvanlardan en’âm (koyun, keçi, sığır ve deve) üzerine Allah’ın adını ansınlar. Onlardan hem siz yiyecek hem de darda olan yoksula yediniz. Aynı zamanda tefeslerini (Arafat ve Müzdelife vakfelerini) tamamlasınlar, adaklarını yerine getirsinler ve o şerefli Beyti (Kâbe’yi) tavaf etsinler. Bunun sebebi şudur: Kim Allah’ın dokunulmaz kıldığını şeylere gereken değeri verirse Rabbinin (Sahibinin) katında onun için iyi olur. Size okunanın dışında kalan en’âm (koyun, keçi, sığır, deve) helal kılındı. Onun için putların pisliğinden uzak durun; yalan sözden de uzak durun. Bunu, Allah için doğru kimseler olarak; şirke düşmeden yapın. Kim Allah’a şirk koşarsa gökten düşmüş de onu kuşlar kapmış ya da rüzgâr uzak bir yere sürüklemiş gibi olur. Bu böyledir; çünkü kim Allah’a kulluğun simgelerine saygı gösterirse onlara olan saygı kalplerdeki takvadan gelir.” (Hacc 22/26-32)